

TIBBIY TERMINOLOGIYADA LOTIN TILINING O‘RNI VA AHAMIYATI

Pardayeva Rayhon Beknazar qizi*Toshkent davlat tibbiyot universiteti 3-son Davolash fakulteti**109-“B” guruh talabasi*Pardayevarayhona51@gmail.com**Annotatsiya**

Mazkur maqolada tibbiy terminologiyada lotin tilining o‘rni, uning tarixiy shakllanish jarayoni, lingvistik xususiyatlari hamda zamonaviy tibbiyotdagi funksional ahamiyati keng tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari lotin tilining barqarorligi, aniqligi va universal xususiyatlari tufayli global tibbiy aloqa vositasi sifatida saqlanib qolayotganini ko‘rsatadi. Shuningdek, anatomiya, farmatsiya va klinik amaliyotda lotin terminlarining qo‘llanishi misollar asosida yoritiladi.

Kalit so‘zlar: *lotin tili, tibbiy terminologiya, anatomiya, farmatsiya, lingvistika, ilmiy til*

1. Introduction (Kirish)

Tibbiyot inson hayoti bilan bevosita bog‘liq bo‘lgan eng muhim sohalardan biridir. Ushbu sohada aniqlik va tushunarlik muhim ahamiyat kasb etadi, chunki noto‘g‘ri tushunilgan atama jiddiy oqibatlarga olib kelishi mumkin. Shu sababli tibbiyotda yagona va standart terminologiya tizimi zarur.

Lotin tili ana shunday universal tizimni ta‘minlab beruvchi asosiy til sifatida tarixda muhim o‘rin egallagan. U qadimgi Ancient Rome davrida shakllanib, keyinchalik ilm-fan, xususan tibbiyot tiliga aylangan. O‘rta asrlar davomida Yevropa universitetlarida barcha ilmiy asarlar lotin tilida yozilgan va bu til xalqaro ilmiy kommunikatsiyaning asosiy vositasiga aylangan.

Zamonaviy davrda ingliz tili ilmiy til sifatida keng tarqalgan bo‘lsa-da, tibbiy terminologiyaning asosiy qismi hanuzgacha lotin va yunon tiliga asoslanadi. Bu esa lotin tilining fundamental rolini saqlab qolayotganini ko‘rsatadi.

2. Methods (Metodologiya)

Mazkur maqola ilmiy-tahliliy yondashuv asosida ishlab chiqilgan bo‘lib, quyidagi metodlardan foydalanildi:

Tarixiy-lingvistik tahlil;

Tibbiy terminlarning morfologik tahlili;

Qiyosiy metod (lotin va zamonaviy tillar o‘rtasida);

Ilmiy adabiyotlarni o‘rganish va umumlashtirish.

Tadqiqot davomida anatomiya, klinik tibbiyot va farmatsiya sohalariga oid terminlar tanlab olinib, ularning tuzilishi va ma'nosi tahlil qilindi.

3. Results (Natijalar)

3.1 Lotin tilining tarixiy barqarorligi

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, lotin tilining asosiy ustunligi uning o'zgarmasligidir. Zamonaviy tillar vaqt o'tishi bilan o'zgarib boradi, yangi so'zlar paydo bo'ladi yoki eski so'zlar ma'nosini yo'qotadi. Lotin tili esa faol nutq tili sifatida ishlatilmaydi, shu sababli uning lug'aviy va grammatik tizimi deyarli o'zgarmagan.

Bu esa tibbiy terminlarning bir xil ma'noda saqlanishini ta'minlaydi va chalkashliklarni kamaytiradi.

3.2 Xalqaro ilmiy aloqa vositasi sifatida roli

Lotin tilining yana bir muhim jihati uning universalligidir. Turli mamlakatlarda faoliyat yuritayotgan shifokorlar bir xil terminologiyadan foydalanadi.

Masalan:

- Cor — yurak
- Pulmo — o'pka
- Ren — buyrak

Bu terminlar Uzbekistan, Germany yoki boshqa davlatlarda ham bir xil tushuniladi. Natijada ilmiy axborot almashinuvi osonlashadi.

3.3 Terminlarning strukturaviy aniqligi

Lotin tiliga asoslangan terminlar ma'lum morfemalardan tashkil topgan bo'lib, ularni tahlil qilish orqali ma'nosini aniqlash mumkin.

Masalan:

- Hepatitis → hepar (jigar) + -itis (yallig'lanish)
- Osteologia → osteon (suyak) + -logia (fan)

Bu xususiyat tibbiyot talabalariga yangi terminlarni tez o'zlashtirish imkonini beradi.

3.4 Tibbiy yozuv va retseptlarda qo'llanishi

Farmatsiyada lotin tili retsept yozishda muhim ahamiyatga ega. Retseptlarda ishlatiladigan qisqartmalar aniq va standartdir:

- Rp. — Recipe (ol)
- Misce — aralashtir
- Da — ber

Bu tizim dorilarni noto'g'ri qo'llash ehtimolini kamaytiradi va farmatsevtlar uchun aniq ko'rsatma beradi.

3.5 Anatomik nomenklaturadagi o'rni

Anatomiyada barcha organ va tuzilmalar lotin tilida nomlanadi. Bu tizim xalqaro darajada qabul qilingan.

Masalan:

Musculus biceps brachii — qo‘lning ikki boshli mushagi

Vena cava — katta vena

Bu standartlashgan tizim tibbiy ta‘lim va amaliyotda muhim rol o‘ynaydi.

3. Discussion (Muhokama)

Tahlil natijalari lotin tilining tibbiyotdagi o‘rni ko‘p qirrali ekanligini ko‘rsatadi.

Birinchidan, lotin tili ilmiy aniqlikni ta‘minlaydi. Tibbiyotda har bir atama aniq ma‘noga ega bo‘lishi kerak. Oddiy til bunday aniqlikni bera olmaydi.

Ikkinchidan, lotin tili terminologik tizimni tartibga soladi. Agar har bir mamlakat o‘z terminlarini yaratganida, global ilmiy aloqa izdan chiqardi.

Uchinchidan, lotin tilining morfologik tuzilishi bilimlarni tizimli o‘zlashtirishga yordam beradi. Talaba terminni yodlash o‘rniga uning tarkibini tushunadi.

Biroq, lotin tilining kamchiliklari ham mavjud. Uni o‘rganish murakkab bo‘lib, ko‘plab talabalar uchun qiyinchilik tug‘diradi. Shuningdek, zamonaviy tibbiyotda ingliz tilining roli ortib bormoqda.

Shunga qaramay, World Health Organization tomonidan ishlab chiqilgan standartlar ham lotin terminologiyasiga asoslanadi, bu esa uning ahamiyati hali ham yuqori ekanligini ko‘rsatadi.

4. Conclusion (Xulosa)

Xulosa qilib aytganda, lotin tili tibbiy terminologiyaning asosiy negizi hisoblanadi. Uning barqarorligi, universalligi va aniqligi tibbiyot sohasida samarali aloqa va ilmiy izlanishlarni ta‘minlaydi.

Lotin tilini o‘rganish tibbiyot xodimlari uchun muhim bo‘lib, bu nafaqat terminlarni tushunish, balki ularni to‘g‘ri qo‘llash imkonini beradi. Zamonaviy tibbiyotda ingliz tilining roli ortayotgan bo‘lsa-da, lotin tili fundamental asos sifatida o‘z ahamiyatini saqlab qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ivanov V. Meditsinskaya terminologiya. Moskva, 2018.
2. Petrov A. Latin Language in Medicine. London, 2015.
3. Smirnova L. Anatomical Terminology. Berlin, 2017.
4. Brown T. History of Medical Language. Oxford, 2016.
5. Karimov Sh. Tibbiy terminologiya asoslari. Toshkent, 2021.
6. World Health Organization. Medical terminology standards, 2020.